

ÜMBERJUTUSTUSE KOOSTAMINE

EESMÄRK: õpetada sidusalt, täpselt ja loogiliselt edasi andma teise inimese (autori) mõtteid. Ümberjutustus (vahendatud tekstiloome) = tekstilähedane jutustus. Ümberjutustus on kas suuline või kirjalik.

ÕPETUSLIKUD eesmärgid:

- Oskus lähtuda originaaltekstist
- Oskus leida oluline info ja seda mitte unustada
- Teha vahet teksti ja kogemusliku info vahel

EELDUSED:

- Saavutada võimalikult täpne kujutluspilt situatsioonist (teksti tajut) ja seda võimalikult täpselt edastada
- Mõttelise programmi säilitamine mälus (mälu)
- Oskus opereerida keeleliste väljendusvahenditega (sooritada tekstiloome operatsioone)
- Kokkuvõtlikul jutustamisel leida kõige olulisem info ja see lühidalt vormistada (ebaolulise info väljajätmine, info ühendamine) vt TOWER strateegia

Seega on lastel vaja kujundada teksti koostamise operatsioone (teema sõnastamine, materjali valik ja järjestamine, info keeleline vahendamine (svara, lause koostamine ja seostamine))

Teksti valik:

- huvitatavus, mõistetavus, tuttavus (kogemuslik)
- teksti pikkuse vastavus kl ettenähtud kirjalikele töödele, tekst 10-15 sõna pikem (TAVAKOOL: 2.kl kuni 25 sõna, 3. kl kuni 40 sõna, 4. klass 65-70 sõna etteütluses)
- lauseehituse, svara gr.vormide vastavus, jõukohasus, vajadusel lihtsustamine.
- Selge str. liigendatud tekst, vähe mõttelünki, selge liikumine ühelt mõttelt teisele
- Otsekõne vältimine (kui pole eesmärgiks), vajadusel abivahendid, eeltöö

Ettevalmistavateks harjutusteks:

- Töö deformeeritud tekstiga.
- Tekstide võrdlemine.
- Lausete transformeerimine (sõnade asendamine, jrk muutmine, ümbersõnastamine)
- Teksti taastamine saripiltide alusel
- Teksti taastamine konkreetse tegevuse või dramatiseeringu alusel
- Teksti taastamine kava alusel
- Teksti taastamine mälu järgi.

Hindamine ja analüüs

- Vastavus algtekstile (algteksti tajumise ja tekkinud kujutluspildi täpsus, mõtteprogrammi säilimine mälus)
- Struktuur (sissejuhatus, teema arendus, kokkuvõte)
- Sidusus, mõtete loogiline järjestamine (ÕR: hüplev mõte, lisandused, olulise puudumine, juhuslikud seosed)
- Lausete struktuuriline korrektsus (lausetüüpide keerukus, vastavus keelereeglitele)
- Lausete sidusus, sidendite ja asesõnade, sünonüümide kasutamine, sõnajärg
- Keeleline õigsus ja ortograafia. Esmatähtis on sisu.
- Töö vormistamine.

ÜMBERJUTUSTUSE KOOSTAMISE METOODIKA

1. Häälestamine
2. Esmane teksti tajumine (loeb õpetaja, sisutaastavad küsimused, sündmuste, episoodide järjestus)
3. Lugemine lõikude kaupa (sisuline ja keeleline analüüs)
4. Valiklugemine (kavastamine, peamõtte esiletoomine) Tahvlile: tugisõnad, sõnaühendid, samaviitelised sõnad. Otsekõnet ei tohiks olla liiga palju, kui ei suuda veel kaudset kõnet moodustada, kanda laused tahvlile.
5. Märkmete tegemine (kirjutab sõnu, sõnaühendeid (vabas järk., mida kavatses kasutada, järjestamine, nummerdamine jne.)
6. Sõnastamine (algetapil: õp. kirjutab tahvlile: 2-3 baaslauset = 1 lause)
 - baaslausete moodustamine,
 - baaslausete ühendamine, sisestamine,
 - nendest tekstisidusate lausete moodustamine,
 - sõnakorduste kõrvaldamine,
 - kontekstisidusate lausete moodustamine
7. Õigekirja kontrollimine (algul ei saa nõuda tähelepanu mõlemale (sisu + ortograafia)
8. Lõppprodukti kirjutamine

TOWER strateegia ehk 5xK

1. T (think)	K (kogu materjali)
2. O (order)	K (korrasta)
3. W (write)	K (kirjuta)
4. E (edit)	K (korrigeeri)
5. R (rewrite)	K (kirjuta ümber)